

Anadolu'nun Prehistoryası:

Paleolitik Çağ'da(Eski Taş Çağı) Türkiye topraklarına bakılırsa, Alt Paleolitik'ten itibaren insanların yaşadığını gösteren bulgular vardır. İlk insanın burada ne zaman ortaya çıktığını söylemek zordur. Çünkü bu konuda kesin fikir verebilecek bulgulardan yoksunuz. Yaşandığı tüm coğrafi alanlarda Paleolitik Çağ'da, şüphesiz iklimin ve çevresel koşulların etkisiyle farklılaşmalar söz konusu ise de devam ettiği çok uzun zaman içerisinde genel gelişim ve özelliklerin aynı doğrultuda olduğunu söylemek mümkündür. Henüz insanın üreticilik aşamasında olmadığı, yaşamını avcılık ve toplayıcılıkla sürdürdüğü bu dönemde bu yaşam tarzına bağlı olarak bir yarı göçebelikten söz edilebilir. Mağaralar, kaya altı sığınakları Paleolitik insanları için uygun barınma yerleri olmuşlardır. Anadolu'da Paleolitik Çağ'a ait buluntular veren pek çok yer bilinmekle beraber İstanbul Küçükçekmece'deki Yarımburgaz Mağarası ve Antalya'daki Karain Mağarası en dikkat çekici olanlardır.

Paleolitik Çağ ile benzer niteliklere sahip, insanın hayatını değiştiren, yön veren çok önemli yeniklerin, yaşam biçimlerinin ortaya çıktığı Neolitik(Yeni Taş) Çağ'a bir geçiş aşaması olarak görülen, aynı zamanda Neolitik'te söz konusu olacak değişikliklerin ilk izlerinin görüldüğü Mezolitik(Orta Taş) Çağı da Anadolu'da yaşanmıştır. İnsanların artık hep tüketici olmaktan kurtulup yavaş yavaş üretici bir ekonomiye geçtikleri dönem Neolitik Çağ'dır. Son buzul devrinin sona ermesiyle bitki ve hayvan dünyalarında değişimler olmuş, birçok tür ortadan kalkarken bunlar yerlerini yeni türlere bırakmışlardır. İnsanlar bu değişimlerle birlikte, bir kısmı avcılık ve toplayıcılıkla yaşamlarını sürdürmeye çalışırken bir kısmı yiyeceklerini kendileri yetiştirerek ve hayvanları evcilleştirerek üretici bir ekonomiye geçmişlerdir. Yerleşik hayata geçiş konusunda ise söylenebilecek olan, bunun birdenbire olmadığı, uzun bir süre içinde gerçekleşmiş olduğudur. Yarı göçebe avcı ve toplayıcı bir yaşam düzeninden çiftçiliğe geçiş söz konusudur. Çiftçiliğin başlamasından önce, daha avcı ve toplayıcı ekonominin egemen olduğu zamanlarda yerleşik yaşamın başlamış olabileceği bu gün araştırmalarla daha kuvvetle söylenebilmektedir.

Ancak yerleşmelerin kalıcı olması, yani tam bir yerleşik yaşamın başlaması tarımın insan hayatına girmesiyle olmuştur. İnsanlık tarihindeki en önemli aşamalardan biri olarak kabul edilen bu çağ özellikle Anadolu'nun orta, güney ve güneydoğu bölgelerinde en dikkat çekici örnekleriyle temsil edilir.

Kalkolitik Çağ (Bakır-taş Çağı), Neolitik'ten sonraki kültür aşamasını ifade etmek için kullanılan terimdir. Bu çağın önceki Neolitik Çağ'dan temel ayrım noktası ilk kez madenin kullanılmaya başlaması olarak belirlenmiştir. Ancak bu günkü bilgilerimizle daha Neolitik Çağ'da madenin kullanıldığı ortadadır. Kalkolitik Çağ süresince maden kullanımının arttığı; önceki devirlerde aletler çoğunlukla taş, kemik ve ahşaptan yapılırken, bu devirde bakırın kullanımının yaygınlaşarak bunların yerini almaya başladığı gözlenir. Yapay bölümlenmeler olarak göz önüne çıkan Neolitikten Kalkolitiğe geçişte olduğu gibi, bu devirden sonraki Tunç Çağları'na geçiş için de kesin belirleyici özellikler ortaya konulamaz. Söz konusu devirlerin adlandırılmasında esas teşkil eden teknik gelişmelere işaret eden bulguların yanı sıra, kazı yerlerinde gün ışığına çıkarılan bu devirlere ait tabakalardaki mimari, seramik ve diğer buluntularla fikir sahibi olunabilen, üretim, sosyal yaşam vs. açılardan da tarihsel akış içinde bu çağlar arasında bir bitiş ve başlangıç için kriterler belirlemek güçtür. Bu belirsizlikler içinde Anadolu'da Kalkolitik Çağ kabaca MÖ VI. binyıl ortalarından IV. binyıl sonları arasına yerleştirilmektedir. Neolitiğe bakarak çok daha geniş alanda iskana sahne olan Kalkolitik önceki çağlarda da görülen bölgelere göre farklı gelişmelere sahne olmuştur.

Daha Kalkolitik Çağ'da bakır ve arseniğin alaşımı ile ilk örnekleri ortaya çıkan tuncun, hem bu şekilde hem de bakır ve kalayın alaşımı olarak elde edilip kullanılmaya başlanması insanlık tarihinde önemli bir aşama kabul edilerek "Tunç Çağları" olarak adlandırılmıştır. Erken, Orta ve Geç olmak üzere üç bölümde ele alınan Tunç Çağları'ndan Erken Tunç Çağı'nda Anadolu'da hala yazı tanınmamışken, Orta Tunç Çağı ile birlikte tarihsel dönemlere girilir. Erken Tunç genellikle MÖ 3000-2000 yılları arasına konulurken, MÖ 2000-1500 arasındaki Orta Tunç, Anadolu'da Asur Ticaret Kolonileri ve Eski Hitit Çağı'nı kapsamaktadır. Geç Tunç Çağı ile de Hitit İmparatorluk Devri başlar.

Erken Tunç Çağı'nın en dikkati çeken yönü şüphesiz maden işleme alanındaki gelişmedir. Daha Neolitik beri insan çok sınırlı da olsa madenin kullanmaya başladığını, Kalkolitik'te bakırın kullanımının yaygınlaştığını, ancak Erken Tunç Çağı ile birlikte o zamanın koşullarında yüksek teknoloji gerektiren tuncun imalinin başarıldığını görüyoruz. Kalayın ve bakırın yüksek sıcaklıkta eritilerek karıştırılıp hazırlanan kalıplara belirli oranlarda dökülerek tunç eşyanın elde edilmesi, gerçekten teknolojik ilerlemedeki önemli bir aşamayı gösterir. Yüksek ısıyı sağlayacak yakıt, bu ısıyı sağlayan ateşin kontrol altına alındığı fırın, alaşımın elde edilmesi, işlenmesi ve tüm bunların öncesinde yakıtın ve hammaddenin sağlanması uzmanlık gerektiren işler olarak ortaya çıkar. Erken Tunç I, II, III olmak üzere üç aşamada ele alınan bu devirde maden işleme teknolojisinin Anadolu'da gelişiminin, buraya olan göçlerle gelen kavimlerin etkisiyle ya da önceki çağlardan beri devam eden ve daha ileri düzeyde karşımıza çıkan ticaretin, maden işleme teknolojisiyle beraber ortaya çıkan hammadde gereksinimi dolayısıyla daha çok beliren aracılığıyla olduğu; yani göçlerle gelen ya da ticaret yoluyla gerçekleşmiş olabilecek bir teknoloji transferinden söz edilebileceği genellikle öne sürülür. Maden işleme alanındaki en iyi örnekleri Orta Anadolu'nun kuzeyindeki, Erken Tunç'un ikinci aşamasının sonları ve üçüncü aşamasına tarihlenen Alacahöyük, Horoztepe, Mahmatlar ve Batı Anadolu'da Troia'da ve Dorak'ta buluyoruz.

Erken Tunç Çağı şüphesiz Neolitik ve Kalkolitik çağlarından beri süregelen tarımda, hayvancılıkta ve diğer alanlardaki gelişmelerin devam ettiği dönemdi. Anadolu içinde olduğu gibi, diğer uygarlık merkezleriyle de ticaretin arttığı bir dönem olmuştur. Yukarıda da belirttiğimiz gibi, madenciliğin gelişmesi ve buna bağlı hammadde gereksinimi ticareti canlandıran bir etken olmuştur. Erken Tunç Çağı yerleşmelerinde yapılan kazılarda gün ışığına çıkarılanlar, ilerleyen ticaretin kurumlaşmaya yöneldiğini de ortaya koymaktadır. Bu çağın farklı gelişimlere sahne olan bölgeleri arasında olduğu gibi, Suriye ve Mezopotamya ile ticari bağlantılar en çok dikkati çekendir. Anadolu'nun protohistorik devirleri olarak da kabul edilen Erken Tunç Çağı'nın üçüncü aşaması bu adlandırmaya sebep olan,

Akkadlı kralları konu alan yazılı belgeler vasıtasıyla, Anadolu ile muhtemelen Mezopotamya arasındaki ticaretin varlığının yazılı kanıtlarına da sahiptir.